

Ny biblioteksplan 2026-2029

Lägesrapport

- Arbetet hittills och tidsplan framåt
- Förslag biblioteksplanens struktur
- Förslag 3 inriktningar och 8 mål

Cecilia Björkander Enhetschef och utvecklare Regional biblioteksutveckling RSF
Maria Wennström Enhetschef Biblioteken på Gotland RSF

Varför biblioteksplan?

17 § *Kommuner och regioner ska anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet.*

- Politiskt beslutat styrdokument - lokal bibliotekspolitik
- All biblioteksverksamhet som kommunen/regionen bedriver
- Ska utgå från bibliotekslagen
- Förutsättning för att kunna söka statliga medel Kulturrådet

Bibliotek för alla - genom hela livet

RSF Folkbiblioteken och regional biblioteksutveckling

UAF Skolbiblioteken, gymnasiebiblioteket,
vuxenutbildningens bibliotek, folkhögskolans
bibliotek

HSF Medicinska fackbiblioteket

Process ny biblioteksplan

- Informationsärende KFB 20 november 2024
- Dialoger och insamling av inspel januari - maj
- Möten med AU BUN och GVN januari
- Arbetsmöten med presidier KFB, BUN januari och april
- Informationsärende KFB lägesrapport 12 maj
- RS 2 september remissutgåva, skickas till nämnder samt till berörda interna och externa aktörer.
- Remissrunda till 24 oktober.
- RS 8 december
- RF februari 2026

Dialoger och inspel

- Bibliotekspersonal i våra verksamheter
- Allmänheten enkät och UX prioriterade grupper
- Tillgänglighetsrådet, Pensionärsrådet, Samråd nationella minoriteter
- Tjänstepersoner, chefer, rektorer inom RG: RSF, UAF, SOF, HSF

Remissinstanser

- Nämnder: BUN, GVN, HSN, SON, TN
- Pensionärsrådet, Tillgänglighetsrådet, Samråd nationella minoriteter
- Alla som deltagit i dialogmöten inom RG
- Civilsamhället: Bildningsförbundet, RFSL m fl
- Nationellt: Kungliga biblioteket, Kulturrådet, resursbiblioteken/riksorganisationerna nationella minoriteter
- Allmänheten via gotland.se?

Frågor i dialogerna

1. Vilka stora samhällsutmaningar finns på Gotland?
2. Vilka samhällsutmaningar kan biblioteken bidra till att lösa?
3. Vilka områden vill ni lyfta fram i biblioteksplanen?

Samhällsutmaningar som berör bibliotekens uppdrag

- Läsklyftorna ökar, fler och fler har svårt att förstå skriven text.
- Var fjärde elev i gymnasiet slutför inte studierna med examen/studiebevis inom fyra år.
- Övergången från gymnasium till högre utbildning är lägre på Gotland än i riket.
- Allt fler gotlänningar drabbas av psykisk ohälsa och upplevelsen av ofrivillig ensamhet.
- Upplevelsen av att inte vara en del av samhället skapar utanförskap, ohälsa och minskad upplevelse av tillit.
- Digitaliseringen exkluderar många äldre men även yngre och personer i olika former av socialt utanförskap.
- Medie- och informationskunnighet krävs för att kunna ta till sig tillförlitlig information, bilda åsikter och göra sin röst hörd.
- En orolig omvärld med konflikter i närområdet och desinformationskampanjer hotar demokratin.
- Ökad förståelse, engagemang och beteendeförändringar krävs i arbetet med klimat- och energiomställningen.

Utgå från Kulturplanen

Som utgick från nationella kulturpolitiska mål och regional utvecklingsstrategi.

För att nå visionen i RUS - tre långsiktiga inriktningar för kulturpolitiken på Gotland:

- Ett starkt och obundet konst- och kulturliv med hög kvalitet över hela Gotland.
- Alla har möjlighet till delaktighet i kulturlivet och eget skapande.
- Kulturen är en motor för bildning, kreativitet och samhällsutveckling.

Uppdrag

- Biblioteksplanen ska följa kulturplanens inriktningar och mål.
- Gemensamma inriktningar och mål för alla biblioteksformer

FÖRSLAG - upplägg

Biblioteksplan 2026-2029, beslut RF

Vision, visionsmål och effektmål från RUS Vårt Gotland 2040 + Bibliotekslagen
3 gemensamma inriktningar med 8 gemensamma mål för perioden
Korta beskrivningar av biblioteksformerna, nuläge och utmaningar
Genomförande och uppföljning

Handlingsplaner 2026-2029 bilagor, beslut respektive nämnd

Insatser och eventuellt aktiviteter för respektive biblioteksverksamhet.
Utgår från biblioteksplanens inriktningar och mål.

Årliga verksamhetsplaner för respektive biblioteksform

Fördela insatserna och aktiviteter under perioden i årliga VP.
Följs upp i respektive VB.

FÖRSLAG inriktningar mot 2040

Vision RUS 2040

Gotland – en kreativ ö med plats för hela livet.
Gotland är fyllt av livskraft och kreativitet. Här kan människor och verksamheter utvecklas och bidra till en bättre värld. Här finns närhet och plats för alla delar av livet, i alla åldrar.

Inriktningar för de gotländska biblioteken som går mot visionen i RUS 2040.

- 1. Stärka bibliotekens roll i utvecklingen av ett hållbart och demokratiskt samhälle**
- 2. Fler använder bibliotekens utbud**
- 3. Gotland har bibliotek med goda förutsättningar att möta lagkrav och framtida utmaningar**

Inriktningsområde 1

Stärka bibliotekens roll i utvecklingen av ett hållbart och demokratiskt samhälle

År 2040 bidrar biblioteken till att öka den sociala hållbarheten, tilliten till samhället och möjligheten för fler att delta i den demokratiska samhällsutvecklingen. Genom bibliotekens strategiska läsfrämjandearbete har skillnaderna i läsförmåga minskat mellan olika grupper vilket verkar förebyggande på en rad samhällsproblem.

Bibliotekens utbud av litteratur, medier och evenemang skapar möjligheter till bildning, utbildning, fri åsiktsbildning, yttrandefrihet och demokratiska samtal. Genom digital handledning och kulturaktiviteter på biblioteken har gotlänningarnas möjlighet att vara digitalt och socialt inkluderade stärkts.

Individens upplevelse av ensamhet och ohälsa har minskat och upplevelsen av delaktighet, mening och egenmakt har ökat.

Biblioteken bidrar också till samhällets motståndskraft genom att arbeta för att öka gotlänningarnas krisberedskap, motståndskraft mot desinformation och informationspåverkan. Allmänhetens medie- och informationskunnighet och kunskap om AI har ökat.

Biblioteken bidrar även till ökade kunskaper hos allmänheten om behovet av klimatomställning, cirkulär ekonomi och ökad miljömässig hållbarhet.

Inriktningen är knuten till:

Bibliotekslagen: Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.

Vårt Gotland 2040, visionsmål: Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskvalitet för alla. Inriktningen berör också effektmål inom visionsmålen: Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen samt Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft.

Kulturplanen Samhällsmålet: Kulturen är en motor för samhällsutveckling.

Mål 1 Biblioteken bedriver ett strategiskt läsfrämjandearbete

Bibliotekens läsfrämjandearbete ska vara evidensbaserat och bygga på forskning och beprövad erfarenhet. Bibliotekspersonalen fortbildas kontinuerligt i läsfrämjande metoder för olika åldrar och grupper. Insatserna planeras strukturerat, fördelas och riktas mot prioriterade grupper och geografiska områden där behoven är störst. Skolbiblioteken ska ses som ett viktigt pedagogiskt verktyg i skolans läsfrämjandearbete.

Går mot RUS effektmål:

- En god, jämlik och jämställd hälsa
- En trygg och attraktiv livsmiljö med goda uppväxtvillkor
- God utbildningsnivå och goda förutsättningar för ett livslångt lärande
- En inkluderande arbetsmarknad där kompetensen möter behoven

Mål 2 Biblioteken arbetar för ökad demokratisk delaktighet, social inkludering och god hälsa

Bibliotekens utbud och lokaler erbjuder möjligheter till social inkludering. Biblioteken stödjer bildning, livslångt lärande, utbildning, forskning och kompetensförsörjning genom tillgänglig information och kunskap.

Genom bibliotekens utbud finns möjligheter att ta del av olika åsikter, perspektiv och livserfarenheter. Biblioteken främjar fri åsiktsbildning och yttrandefrihet och skapar möjligheter för demokratiska samtal där olika perspektiv och röster kan höras och brytas mot varandra.

Genom digital handledning stärks gotlänningarnas möjlighet att vara digitalt och socialt inkluderade. Genom nära samverkan inom regionen och civilsamhället genomförs till exempel kulturaktiviteter som skapar sociala sammanhang, minskar individers upplevelse av ensamhet och ohälsa och ökar upplevelsen av delaktighet, mening och egenmakt.

Går mot RUS effektmål:

- En god, jämlik och jämställd hälsa
- En trygg och attraktiv livsmiljö med goda uppväxtvillkor
- God utbildningsnivå och goda förutsättningar för ett livslångt lärande
- En inkluderande arbetsmarknad där kompetensen möter behoven

Mål 3 Biblioteken arbetar för att öka gotlänningarnas krisberedskap och medie- och informationskunnighet

Biblioteken bidrar till samhällets resiliens genom att arbeta för att öka gotlänningarnas krisberedskap, i nära samarbete med verksamheter inom regionen och med civilsamhället.

Biblioteken förmedlar pålitlig information under fredstid såväl som under kris och krig. Biblioteken bidrar till att öka källkritiskt tänkande och stärker allmänhetens motståndskraft mot desinformation och informationspåverkan.

Biblioteken ökar allmänhetens medie- och informationskompetens och kunskapen om hur olika medier påverkar och formar individer och grupper.

Tillsammans med användare undersöks olika AI-verktyg och frågeställningar som rör AI och källkritik samt upphovsrätt.

Går mot RUS effektmål:

- God beredskap och god förmåga att hantera samhällsstörningar
- God utbildningsnivå och goda förutsättningar för ett livslångt lärande

Mål 4 Biblioteken arbetar för miljömässigt hållbar samhällsutveckling

Genom ökad samverkan inom regionen och med civilsamhället drivs miljö- och klimatfrågor på biblioteken. Biblioteken arbetar aktivt med målen i Agenda 2030 och kunskapen om bland annat hållbara arrangemang och energianvändning ökar.

Bibliotekens bidrag till cirkulär ekonomi och omställningsarbete synliggörs.

Genom att erbjuda litteratur, utställningar och evenemang om frågorna skapas engagemang och kunskapen ökar hos den gotländska allmänheten.

Går mot RUS effektmål:

- Ett klimatneutralt Gotland
- Ett energisystem baserat på förnybar energi
- Hållbara kretslopp

Inriktningsområde 2

Fler använder bibliotekens utbud

År 2040 är biblioteken tillgängliga och relevanta för fler och används av fler gotlänningar i olika åldrar och livssituationer.

Bibliotekslokalerna, bemötandet, evenemangen och de digitala tjänsterna är fysiskt tillgängliga för alla, hinder för användande är identifierade och undanröjda.

Bibliotekens utbud av tillgänglig läsning, läsning på olika språk och lättläst svenska har ökat. Bibliotekens utbud är också mer känt för gotlänningar utan biblioteksvana.

Genom delaktighet och medskapande metoder inhämtas behov och utbudet anpassas och görs mer relevant för gotlänningarna. Personer som besöker och som inte besöker biblioteken är medskapande i utformandet av utbudet.

Biblioteken kommunicerar också sitt utbud på ett mer anpassat sätt för olika målgrupper efter deras behov.

Inriktningen är knuten till:

Bibliotekslagen: Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade efter användarnas behov. Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar.

Kulturplanen Delaktighetsmålet: Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Det nationella Delaktighetsmålet: Alla har möjlighet till eget skapande och delaktighet i kulturlivet. Främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor och särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Mål 5 Bibliotekens utbud ska göras mer tillgängligt

Bibliotekslokalerna, bemötandet, evenemangen och de digitala tjänsterna ska vara fysiskt tillgängliga för alla, hinder ska identifieras och undanröjas.

Tillgänglig läsning ska vara jämställd annan läsning och kunskap om tillgängliga medier hos bibliotekspersonalen ska öka.

Även psykologiska och kulturella hinder ska undanröjas så att biblioteken också är tillgängliga för personer i olika skeden av livet, utan biblioteksvana, (med särskilt fokus på socioekonomiskt utsatta/blandade områden).

Bibliotekens utbud för nationella minoriteter, personer med annat modersmål än svenska ska öka, liksom evenemang med interkulturellt innehåll för alla åldrar.

Genom att implementera barnkonventionen och öka kunskapen om barnrätt på biblioteken blir de mer tillgängliga för barn och unga.

Mål 6 Bibliotekens utbud ska göras mer relevant

Många gotlänningar känner inte till bibliotekens utbud. Biblioteken måste kommunicera sitt utbud på anpassade sätt genom olika kanaler för att upplevas som relevant för olika sorters mottagare.

Utbudet måste också anpassas och göras relevant för fler. För att skapa relevant utbud måste biblioteken etablera former för delaktighet och medskapande och aktivt söka upp användare och ickeanvändare ur olika målgrupper för att ställa frågor och inhämta åsikter och behov. Det kan handla om att ändra på eller anpassa befintligt utbud eller att skapa helt nytt.

När det gäller barn och unga är det extra viktigt är att följa Barnkonvention.

För nationella minoriteter gäller att all verksamhet ska planeras i samråd med minoriteterna själva.

Bibliotekens inköp av medier och medieplanering ska i högre grad genomföras i samskapande med användarna.

Inriktningsområde 3

Gotland har bibliotek med goda förutsättningar att möta lagkrav och framtida utmaningar

För att kunna möta kraven i bibliotekslagen och den nya skollagen, framtida utmaningar och allmänhetens behov krävs ett systematiskt kvalitetsarbete och samverkan mellan biblioteksformerna. År 2040 finns biblioteksverksamhet på platser (fasta eller tillfälliga) med störst behov och är strategiskt bemannade med kompetent och utbildad personal.

Biblioteken är lärande organisationer med effektiva processer och resursutnyttjande. Genom förbättrade, mer systematiska metoder för omvärldsbevakning, kompetensutveckling, kollektivt lärande och medskapande och med direkta samband mellan fortbildning och konkret verksamhetsutveckling skapas utbud och tjänster av god kvalitet.

Bibliotekens verksamheter följs upp i högre utsträckning och metoder för att mäta kvalitet i biblioteksverksamhet har utvecklats. Biblioteksformerna samverkar kring gemensamma frågor som fortbildning, lokaler, digital infrastruktur, medier och tjänster.

Inriktningen är knuten till:

- **Bibliotekslagen:** I syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser ska bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet samverka.
- **Kulturplanen Självtändighetsmålet** - Ett starkt och obundet konst- och kulturliv med hög kvalitet över hela Gotland. Nationellt utvecklingsområde att utveckla den kulturella infrastrukturen.

Mål 7 Biblioteksverksamheterna har hög kvalitet

Biblioteken är lärande organisationer med effektiva processer och resursutnyttjande. Genom förbättrade, mer systematiska metoder för omvärldsbevakning, kompetensutveckling, kollektivt lärande och medskapande och med direkta samband mellan fortbildning och konkret verksamhetsutveckling skapas utbud och tjänster av god kvalitet.

En ökad andel av bibliotekspersonal har adekvat utbildning. Bibliotekspersonalens kompetensutveckling bygger på forskning och beprövad erfarenhet. Bibliotekens verksamheter följs upp i högre utsträckning och metoder för att mäta kvalitet i biblioteksverksamhet utvecklas.

Genom strategiska prioriteringar planeras verksamheten så att tillgången till biblioteksverksamhet finns eller ökar där den behövs som mest, till exempel genom skolor i prioriterade områden, genom ändrade öppettider och uppsökande verksamheter.

Biblioteken fortsätter att arbeta strategiskt med förbättringar, innovation, digital infrastruktur, digitalisering och AI i biblioteksverksamheten.

Mål 8 Biblioteksverksamheterna samverkar

Tillsammans är de gotländska biblioteksformerna till för alla gotlänningar, i olika livssituationer, genom hela livet.

Biblioteksformerna samverkar kring fortbildning, lokaler, digital infrastruktur, bemanning, medier och tjänster.

Genom att skapa forum för bibliotekssamverkan kraftsamlar biblioteken till exempel i frågor som läsning, bildning och utbildning i syfte att öka kvaliteten i den gotländska biblioteksverksamheten samt lyfta frågor i offentligheten.

Mål 2026-2029

Biblioteken bidrar till ett hållbart och demokratiskt samhälle

Mål 1: Biblioteken bedriver strategiskt läsfrämjandearbete

Mål 2: Biblioteken arbetar för ökad demokratisk delaktighet, social inkludering och god hälsa

Mål 3: Biblioteken arbetar för att öka gotlänningsarnas krisberedskap och medie- och informationskunnighet

Mål 4: Biblioteken arbetar för miljömässigt hållbar samhällsutveckling

Fler använder bibliotekens utbud

Mål 5

Bibliotekens utbud ska göras mer tillgängligt

Mål 6

Bibliotekens utbud ska göras mer relevant

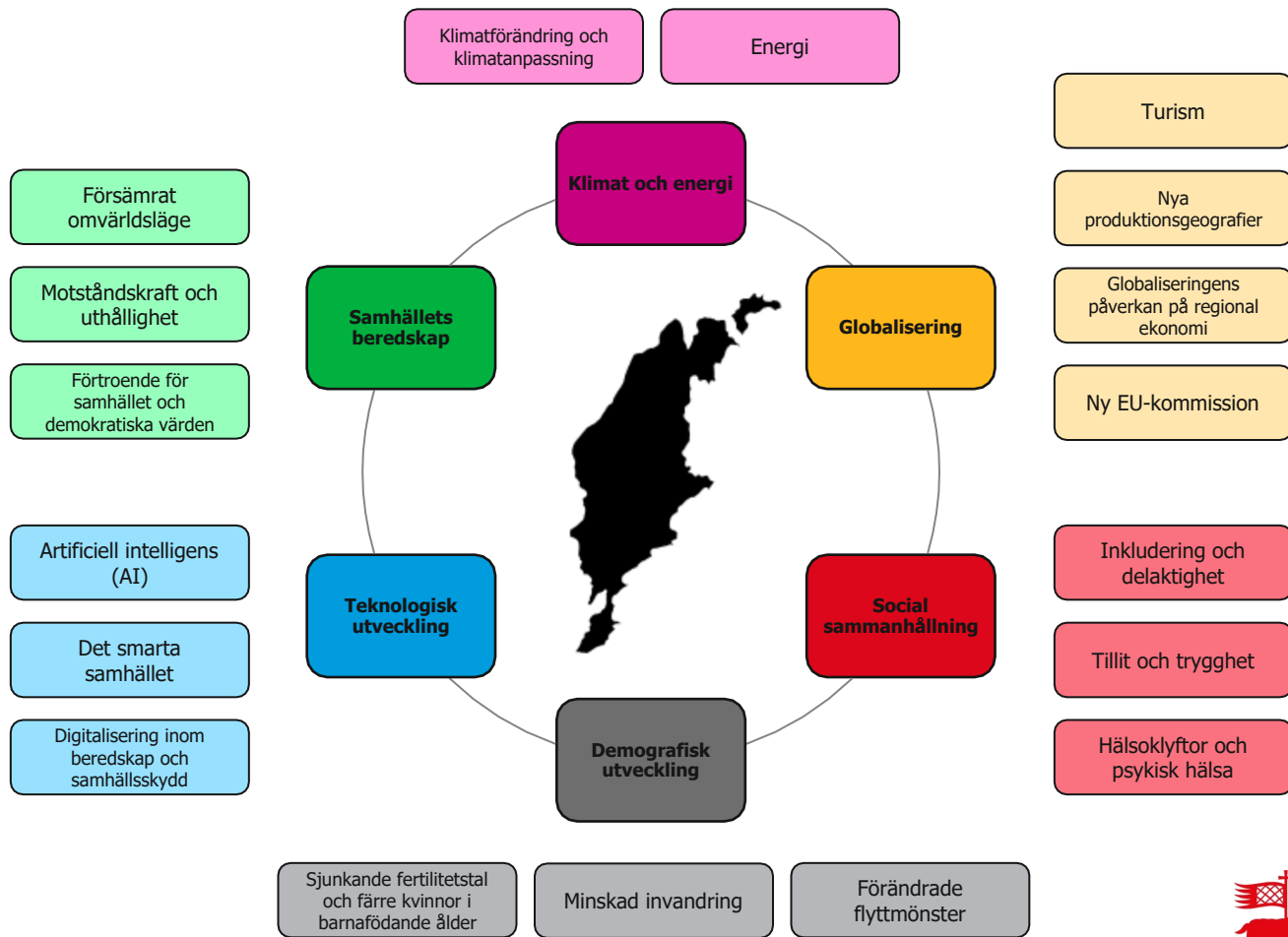
Biblioteken möter lagkrav och framtida utmaningar

Mål 7

Biblioteksverksamheterna har hög kvalitet

Mål 8

Biblioteksverksamheterna samverkar

Omvärldsanalys och Biblioteksplan 2026-2029

Social sammanhållning – mål 1-3

Demografisk utveckling – mål 1-6

Samhällets beredskap – mål 3

Teknologisk utveckling – mål 7-8

Klimat och energi – mål 4

Mål 1: Biblioteken bedriver strategiskt läsförmedlingsarbete

Mål 2: Biblioteken arbetar för ökad demokratisk delaktighet, social inkludering och god hälsa.

Mål 3: Biblioteken arbetar för att öka gotländingarnas krisberedskap och medie- och informationskunnighet

Mål 4: Biblioteken arbetar för miljömässigt hållbar samhällsutveckling

Mål 5: Bibliotekens utbud ska göras mer tillgängligt

Mål 6: Bibliotekens utbud ska göras mer relevant

Mål 7: Biblioteksverksamheten har hög kvalitet

Mål 8: Biblioteksverksamheterna samverkar